

Alaeddin
Özdenören

çıkan *Hamle* dergisini yeniden yayımlayan ve mahallî gazetelere sanat ekleri hazırlayan bu grup *Pazar Postası* dergisi aracılığıyla İkinci Yeni şiiriyle tanıştı. Özdenören bu şairlerden özellikle Cemal Süreya'nın etkisi altında kaldı. İstanbul'a gelmesinin ardından Sezai Karakoç'la tanışması kendi şiirini bulması yolunda bir dönemeç oldu. Klasik şiirin duyarlılıklarına açık olan Özdenören'in şiiri Fuzûlî, Şeyh Galib, Ahmed Hâşim ve Sezai Karakoç çizgisinin devamı gibidir. "Divan Şiiri Savunma İstemez" başlıklı yazısında divan şairlerinin bir gerdanlığın boncukları gibi birbirine benzediklerini, bununla birlikte birbirinden farklı kişilikleri yansıttıklarını söylemiş, oradaki özü aynen aktarmanın değil çağdaş duyarlılık içinde yeni katkılarda bulunarak geliştirmenin gereği üzerinde durmuştur. Ona göre her sanatçı bunu kendi kişiliğinin hamurunda yoğurarak yapmalıdır. Lirik ve narin duyarlılıklar, mânevîlik, hüznün ve içlilik, estetikleşmiş yığıtlık onun şiirlerinin ana temalarını oluşturur. Bu şiirde çocuk masumiyeti, kalp mânevîliği, güle ve altına dönüşen güneş ise sahihliği karşılamaktadır. Sekiz yaşındaki oğlu Kerem'i 1984 yılında bir trafik kazasında kaybettikten sonra içine daha fazla kapanan şairin duygularının bu tarihten sonraki şiirlerinde daha da derinleştiği görülmektedir. Şiir ve edebiyat yazılarını *Diriliş*, *Edebiyat* ve kurucularından olduğu *Mavera*'nın yanında *Kayıtlar*, *Hece*, *Edebiyat Ortamı*, *Yedi İklim*, *Ay Vakti*, *Simya* gibi dergilerde yayımlayan Özdenören *Yeni İstiklal*, *Yeni Devir*, *Millî Gazete*, *Zaman*, *Sağduyu*, *Tutanak* gibi gazetelerde köşe yazarlığı yapmış, bu tür yazılarında daha çok Bilal Davut takma adını kullanmıştır.

Eserleri. 1. *Güneş Donanması* (Ankara 1975). On üç şiirden oluşmaktadır. Daha sonraki şiir kitaplarını bir önceki kitabına son yazdıklarını ilâve ederek *Yalnızlık Gide Gide* (Konya 1996, Türkiye Yazarlar Birliği şiir ödülü), *Şiirler* (İstanbul 1999) ve *Bütün Şiirleri* (Ankara 2002) adıyla yayımlamıştır. Bu son kitabında eli beş şiir yer almaktadır. 2. *Şiirin Geçitleri* (Konya 1997). Cahit Zarifoğlu ve Mehmet Akif İnan'ın şiir

ir dünyalarını değerlendirdiği yazılarından oluşmaktadır. 3. *Unutulmuşluklar* (İstanbul 1999). Hâtıra ve deneme türü yazılarıyla konuşmalarından ibarettir. 4. *Açılı/Yorum* (Ankara 2004). Ölümünden sonra bir araya getirilen hâtıra, kurgu ve değerlendirme niteliğindeki denemelerdir. Özdenören'in diğer eserleri de şunlardır: *Batılılaşma Üzerine* (İstanbul 1983), *İnsan ve İslâm* (İstanbul 1984), *Devlet ve İnsan* (İstanbul 1986), *Yakın Çağ Batı Dünyası ve Türkiye'deki Yansımaları* (İstanbul 1986). *Hece* (Nisan ve Eylül 2003, nr. 76, 81), *Yedi İklim* (Haziran-Temmuz-Ağustos 2003, nr. 159-160-161) ve *Ay Vakti* (Temmuz-Ağustos 2003, nr. 34-35) dergileri Alaeddin Özdenören için özel bölüm ayırmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul 1989, s. 253; Cemil Çiftçi, *Maraşlı Şair-Yazar Âlîmler*, İstanbul 2000, s. 238-240; Ebubekir Eroğlu, "Alâeddin Özdenören'in Şiirini Düşünmek", *Diriliş*, sy. 16, İstanbul 1971, s. 60-61; Ali Yakın, "Alâeddin Özdenören ile Şiirle Yaşanan Kırk Beş Yıl Üzerine", *Hece*, VII/76, Ankara 2003, s. 73-88; Rasim Özdenören, "Alâeddin: Bir Yalnızlık ve İstirap Adası", a.e., VII/81 (2003), s. 77-93; Âlim Kahraman, "Alaeddin Özdenören'in Şiiri/ Kar Yağınca Dağa Tırmanan Ak Bir At", *Kaşgar*, sy. 34, İstanbul 2003, s. 59-65; TDEA, VII, 207; "Özdenören, Alaattin", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, II, 658-659; *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Ankara 2006, VII, 2855-2857.

ÂLİM KAHRAMAN

ÖZEĞE, M. Seyfettin (1901-1981)

Bibliyografya uzmanı.

7 Şubat 1901'de İstanbul'da doğdu. Harbiye Nezâreti Muhâsebât Dairesi mümeyyizlerinden Kudsîzâde Hacı Mehmed İhsan Bey'in oğludur. İlk öğrenimini Fatih'teki Rehber-i Saâdet Mektebi'nde tamamladıktan sonra Vefa İdâdisi'ni bitirdi. Vefa Sultânisi ikinci sınıfında iken sınavı kazanarak Mülkiye Mektebi'ne girdi (Ekim 1918). Bu okuldan mezun olunca Dârülfünun Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu (1921). Mezun olduğu yıl (1924) İ'tibâr-ı Millî Bankası'nda memur olarak göreve başladı. Çalıştığı banka Türkiye İş Bankası'na katılınca (1926) İstanbul Merkez Şubesi'ne geçti. Türkiye İş Bankası'nın çeşitli kademelerinde yirmi beş yıl görev yaptıktan sonra 1950'de emekliye ayrıldı. Emeklilik döneminde kendini bütünleriyle özel çalışmalarına verdi. Arap harfleriyle basılmış Türkçe kitapları tek tek görerek bibliyografik künyelerini

çıkarma ilkesiyle yürüttüğü çalışmalar neticesinde oluşturduğu kütüphanesini bir katalogunu yayımlamak şartıyla 1961'de Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne bağışladı. Üniversitenin bu işi lâyıkıyla yerine getirememesi üzerine elindeki künye fişlerini kitap adlarına göre alfabetik şekilde düzenleyip Haziran 1971'de *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu* adıyla aylık fasiküller halinde yayımlamaya başladı. 27 Nisan 1981'de İstanbul'da öldü ve Merkezefendi Kozlu Mezarlığı'na defnedildi. İslâmî takvim alanında bilgi ve birikim sahibi olan Özege, uzun yıllar fahri olarak Aksaray'daki Pertevniyal Vâlide Sultan Camii'nin muvakkitliğini yapmıştır.

Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu büyük boy 2392 sayfa olup beş cilt halinde 151 fasikülden oluşur. Son cildin üzerindeki 1979 tarihi bu cildin başında yer alan 124. fasiküle ait olup fasiküllerin yayımlanması daha sonraki yıllarda da sürmüş, son fasikül müellif hayatta iken basılmıştır. Alanında sağlıklı tek kaynak olma niteliğini taşıyan katalog 23.920'ye kadar numaralanmış kitaplardan oluşan asıl bölümle 25.554'e kadar ulaşan bir ek bölümden meydana gelmiştir. Kitapların muhtelif ciltleri ve aynı kitabın çeşitli basımları tek numara altında gösterilmiştir. Benzeri katalog çalışmalarının en gelişmiş olan *Millî Kütüphane'de Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu*'nda (Ankara 1964) kayıtlı kitap sayısının Özege katalogundakilerin yarısına ulaşmadığı dikkate alınırsa eserin önemi daha iyi anlaşılır.

Katalogda 1729 yılından başlayarak Osmanlı Devleti sınırları içinde ve dışında Arap harfleriyle basılmış kitap, risâle, tek yapıtlık metin mahiyetindeki bütün eserlerin gösterilmesi amaçlanmıştır. Eserde bibliyografik bilgiler dışında her eser bizzat görülerek adı, yazarının, çevirenin adı, boyutları, sayfa ve ek sayfaları tesbit edilmiştir. Kitapların üzerindeki hicrî-rûmî tarihlerin milâdîsi de verilmiş, özel bir bilgilerden faydalanılmamışsa 1908'e kadar yıllar hicrî, daha sonrakiler rûmî kabul edilmiştir. Müellif ve mütercimler kitabın üzerindeki kayda göre zikredilmiş, yazılmayanların adları, takma isimlerin veya harflerin asılları, benzer isimlerin ayırt edici unvan veya lakapları parantez içinde gösterilmiştir.

Önemsiz sayıldığı için kütüphanelerin ve katalogların çoğunda bulunmayan el ilânları; şarkı, mâni, destan sayfaları; takvimler; kanun, nizamnâme, tâlimatnâme ve muâhedenâmeler; müzayede ilânları; kü-

M. Seyfettin
Özege

tüphanne, müze, sergi, kitapçı, plakçı vb. ticarethane katalogları; telefon rehberleri; tren tarifeleri; prospektüsler; nota mecmuaları; dernek, kulüp, fırka, şirket vb. kongre zabıtları, rapor ve lâyiha; her çeşit ders kitabı, ders programları, ödül dağıtım cetvelleri gibi yayınların kataloga alınması bu çalışmanın en önemli özelliğidir. Aynı zamanda eski harflerle basılı belgeler katalogu niteliğini taşıyan eser bir dönemin eğitim, ticaret, sanayi, askerlik, nakliye, posta, sosyal hizmetler gibi alanlarında araştırma yapacaklar için bir ilk kaynak oluşturmaktadır. Katalogun ön-sözünde müellif hal tercümelerini de içine alan bir yazar ve çevirici fihristi, ayrıca Dewey ondalık sistemine göre konu fihristi hazırladığını belirtmekteyse de vefatı dolayısıyla katalogun bu ciltlerinin neşri mümkün olmamıştır. Katalogun neşrin-den sonra birtakım ekler ve düzeltmeler Nuri Akbayar tarafından *Müteferrika* dergisinin 1 (İstanbul 1993, s. 45-60), 2 (1994, s. 95-101), 3 (1994, s. 93-98), 15 (1999, s. 75-85) ve 19. (2001, s. 59-71) sayılarında yayımlanmıştır.

Özege'nin bir diğer eseri, M. S. Ö. imzasıyla neşredilen *Bir Bibliyografyamız: Nurullah Pertevoğlu* adlı on beş sayfalık bir risâledir (İstanbul 1957). Risâlede Türkiye'de ve Türkiye dışında Türkçe basılmış kitaplar konusunda bibliyografya hazırlığında olan yakın dostu Nurullah Pertevoğlu'nun (ö. 1956) hayat hikâyesi ve çalışmaları anlatılmaktadır. Özege ayrıca, Ali Çankaya'nın *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler* adlı çalışması için (I-VIII, Ankara 1968-1971) Mülkiye Mektebi'nin Osmanlı dönemi mezunlarının memuriyet hayatlarını Başbakanlık Arşivi'ndeki sicil-i ahvâl defterlerini tarayarak tesbit etmiş, basılı eserlerini de kendi notlarından eklemiştir. Özege eserin kendi nüshasına bazı ekler yapmış, bu ekler Ali İpek ve Güler Nuhoglu tarafından yayımlanmıştır (*M. Seyfettin Özege'den Mülkiye Tarihi ve*

Mülkiyeliler Üzerine Notlar, baskı yeri yok, 1990).

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Çankaya, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara 1954, II-III, s. 855; a.e.: *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara 1968, IV, 1697-1702; M. Fahrettin Kırzioğlu, "Atatürk Üniversitesi'ne Kitapları Bağışlananlar", *Atatürk Üniversitesi'nin Kuruluşunun XX. Yıl Armağanı*, IV. Kitap, Ankara 1978, s. 209-226 (aynı makale için bk. "Mehmet Seyfettin Özege", *Müteferrika*, sy. 8-9, İstanbul 1996, s. 95-108); Orhan Okay, *Silik Fotoğraflar*, İstanbul 2001, s. 172-176; H. Ayan, "Alfabetik Katalog-Seyfettin Özege Bağış Kitapları", *TK*, III/33 (1965), s. 621-625; Nuri Akbayar, "Vefatının Yıldönümünde Seyfeddin Özege İçin", *Fikir ve Sanatta Hareket*, sy. 25, İstanbul 1982, s. 56; a.mlf., "Bir Üstadı Anarken", *TT*, XI/65 (1989), s. 40-41; a.mlf., "Özege, M. Seyfettin", *TDEA*, VII, 209-210; İsmail Kara, "Seyfettin Bey'e Rahmet Tekran Bâbında", *TT*, XII/67 (1989), s. 2; Emin Nedret İşli, "Seyfettin Özege ve Bağış Kütüphanesi Hakkında", *4. Kat. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Bülteni*, sy. 9, İstanbul 2003, s. 38-41; a.mlf., "Seyfettin Özege Arşivi'nden 2: Sami N. Özerdim-Seyfettin Özege Mektuplaşması", *Müteferrika*, sy. 24 (2003), s. 121-132.

NURİ AKBAYAR

ÖZİÇE

Sırbistan'da tarihi bir şehir.

Belgrad'ın 180 km. güneybatısında, Morava ırmağına dökülen Detinje'nin (Cetin-ye) dar vadisinde Saraybosna demiryolu kavşağında ve Belgrad'dan Valjevo ve Prijepele üzerinden Adriyatik kıyısındaki Bar Limanı'na kadar giden önemli demiryolu- nu geçtiği yerde bulunur. Burası, Osmanlı hâkimiyeti sırasında yüksek bir tepede yer alan Ortaçağ döneminden kalma kale- nin eteğinde küçük bir kasaba iken gelişerek cami, mescid ve tekkeleriyle, gelenek- sel el zenaatlarıyla önemli bir müslüman- Türk şehrine dönüşmüştür.

Öziçe (Uziçe) çevresinin yerleşim tarihi çok eskilere dayanır. Mahallî kazılarda ele geçirilen pek çok İliya bulgusu bu durumu ispatlar. Ortaçağ'a ait kalenin olduğu yerde kökü Roma dönemine inen Municipium Capedunum adlı küçük bir şehir bulunmaktaydı. Bu isim Keltçe'den gelmekte olup günümüzde kazılarla ortaya çıkarılan bazı Latin yazıtlarında da geçer. Slav ve Avar işgalleri esnasında 600 yıllarına doğru bölgedeki Roma yerleşimi nihayete erdi. Bundan sonraki 700 yıl boyunca bölgenin tarihi ve şehir hayatı hakkında bilgi yoktur.

Uziçe adı ilk defa XIV. yüzyılın ikinci yarısındaki yazılı kaynaklarda Župan Nikola

Altomanović'e ait bir kale şeklinde zikre- dilir. 1373'ten itibaren, 1389'da Kosova'da I. Murad ile karşılaşan ve bu mücadelede hayatını kaybeden Knez Lazar'ın mülkiye- tine girdi. Osmanlılar'ın kaleyi ne zaman ele geçirdikleri tam olarak belli değildir. Sırp kaynaklarında Osmanlı idaresine 1445'te girdiği zikredilmektedir. Ancak buranın Osmanlılar'ca son olarak 863'te (1459) alındığı tahmin edilir. Kâtib Çelebi, Fâtih Sultan Mehmed'in Bosna seferi dolayısıyla 867'de (1463) alındığını belirtir. Fetih ko- nusuyla ilgili anlattığı ilginç bir hikâyeye göre bir papaz, idarecilerinden hoşnut ol- mayan yöre halkı adına Fâtih Sultan Mehmed'e giderek onu kaleyi ele geçirmesi hu- susunda ikna etmeye çalışmış, evlerin ka- leye yakın olduğunu ve ateşe verildiği tak- dirde kalenin kolayca alınabileceğini bildir- miştir. Fâtih de kaleyi bu şekilde fethet- miştir. Bu tarihten itibaren kale mahallî bir paşa tarafından yeniden yapılmaya kadar yirmi yıl süresince harabe şeklinde kaldı. Ardından evler çoğalarak yayıldı ve kasaba gelişti. İlk Osmanlı kayıtlarında ve daha sonraki derlemelerde kalenin fethiy- le ilgili herhangi bir bilgi bulunmaz. Evliya Çelebi'nin bu konuda verdiği bilgi ise ta- mamıyla menkıbevidir.

Şehrin fizikî yapısı ve nüfus durumuyla alakalı ilk bilgiler 881 (1476) tarihli *Tahrir Defteri*'nde bulunur. Bu dönemde şehir- de beşi müslüman toplam altmış dokuz hâne bulunmaktadır. Buradaki Osmanlı askerî varlığının durumu hakkında ise bil- gi yoktur. Ancak 967 (1560) tarihli *Tahrir Defteri*'nde (BA, TD, nr. 316) Öziçe garni- zonunda bir dizdar, bir kethüdâ, kâtip, imam, müezzin, serbölük ve otuz yedi mu- hafız olmak üzere toplam kırk üç kişinin bulunması 881'deki (1476) askerî gücün mahiyeti hakkında belirleyicidir. 1476'dan sonra devam eden kesintisiz barış dö- neminde Öziçe hızla gelişti, köylerden gelen göçmenlerin İslâmiyet'e girmesiyle birlikte bir müslüman şehri halini aldı ve Belgrad bölgesinin en büyük ikinci merke- zi oldu. Mahallî hristiyan nüfusun bir kısı- mını her şeye rağmen dinlerini muhafaza etti ve Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerin- de nüfusları arttı. 922'de (1516) şehirde mahalle sayısı üçe yükseldi, müslüman nüfusu 129, hristiyan nüfusu doksan beş hâneye ulaştı. Buna göre XVI. yüzyıl başın- da burada toplam nüfus 1100'ü geçmişti. 942'ye (1536) doğru hem mahalle sa- yısında hem nüfusta artış oldu. Bu tarih- te altı mahalle, 295'i müslümanlara, otuz üçü hristiyanlara ait toplam 328 hâne vardı (tahminen 1600 kişi). XVI. asrın or-